

Berat Kandili

Ömer Faruk

30 Nis, 2018

<https://ilimvecihat.com>

بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

“Berat gecesi” diye isimlendirilen Şa’bân ayının 15. gecesinin faziletli bir gece olduğuna dair birtakım rivayetler gelmiştir. Kimi alimler bu rivayetlerin bazısının zayıf bazısının ise uydurma olduğu, bu konuda mutemed bir rivayetin bulunmadığı, bu gecenin diğer gecelerden bir üstünlüğünün sabit olmadığı görüşünde olup, kimi alimler ise bu rivayetlerden sadece Allah Teâlâ’nın bu gecede kafirler ve bir müslümana basit dünyalık bir sebepten ötürü kin besleyenler haricinde bütün kullarını affettiğini bildiren hadisin sahih olduğunu, diğerlerinin ise güvenilir olmadığını, bu gecenin faziletli bir gece olduğunu söylemişlerdir.

Sahihliğine hükmedilen hadis şudur:

Muâz b. Cebel (radiyallahu anh) Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)’in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

يطلع الله إلى خلقه في ليلة النصف من شعبان فيغفر لجميع خلقه إلا لمشرك أو مشاحن

“Allah Teâlâ Şa’bân’ın orta gecesinde mahlûkâtına nazar eder ve şirk koşan veya kin besleyen müstesna bütün mahlûkâtını affeder.” (Taberânî, İbn Hibbân, Beyhakî; Şuabu’l-İmân) Heysemî (rahimehullah) “Mecmau’z-Zevâid”inde bu rivayet hakkında şunları kaydetmiştir: “Bunu Taberânî (rahimehullah) el-Kebîr ve el-Evsat’ta rivayet etmiştir. Her ikisinin de ravileri sikadır (güvenilirdir.)” Fakat bu rivayet zayıftır. (İzahı için bkz: et-Ta’lîku’l-Me’mûl alâ Kitâbi’n-Nuzûl, Ahmed es-Sekenderî, hadis no:110. Ehline malumdur ki “ravileri sikadır” sözü hadisin sahih olduğunu göstermez. Çünkü bu, sadece ravilerin adaletli olduğunu ifade eden bir sözdür ki adaletli olmak, hadisin sahih kabul edilme şartlarından sadece bir tanesidir. Bu şartın dışında dört şart daha vardır.) Munzirî (rahimehullah) ise “et-Terğîb ve’t-Terhîb”de bu rivayet için “isnadında bir beis yoktur” demiştir.

El-Elbânî (rahimehullah) “Silsiletu’l-Ehâdîsi’s-Sahîha” adlı eserinde Muâz b. Cebel hadisi hakkında şunları söylemiştir: “Sahih bir hadistir. Bazısı bazısını kuvvetlendiren çeşitli yollarla sahabeden bir gruptan rivayet edilmiştir. Bu sahabeler şunlardır: Muâz b. Cebel, Ebu Sa’lebe el-Huşenî, Abdullah b. Amr, Ebu Musa el-Eş’arî, Ebu Hureyre, Ebu Bekr es-Siddîk, Avf b. Mâlik ve Âişe (radiyallahu anhum.)” Aynı şekilde Şeyh Şuayb el-Arnaût da (rahimehullah) “Sahîh İbn Hibbân”a yaptığı tahkikinde bu rivayetin “şahitleriyle birlikte sahih” olduğuna hükmetmiştir. El-Elbânî’nin “Zilâlu’l-Cenne fî Tahrîci Kitâbi’s-Sünne” (1/222) isimli kitabında söylediklerinden anlaşılıyor ki O, az evvel

adları zikredilen sekiz sahabe yoluyla gelen rivayetlerin hepsine aslen zayıf demiş, fakat bu rivayetlerin birbirlerini güçlendirdiğini söyleyerek sahih derecesine yükseldiğini savunmuştur.

Bu yollardan gelen rivayetlerden birkaçını nakledecek olursak;

Ebu Sa'lebe (radiyallahu anh) rivayeti: *"Muhakkak ki Allah Teâlâ Şa'bân'ın orta gecesinde kullarına nazar eder ve müminleri bağışlar, kâfirlere mühlet tanır ve kin sahibi olanları kinlerini terk edinceye kadar kinleriyle baş başa bırakır."* (Taberânî, Beyhakî) Heysemî, Dârakutnî, İbnu'l-Cevzî (rahimehumullah) bu rivayetin zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

Ebu Bekr (radiyallahu anh) rivayeti: *"Şa'bân'ın orta gecesinde olduğunda Allah Teâlâ dünya semasına iner ve kullarını bağışlar. (Ara Not: Ebu Musa el-Eş'arî rivayetinde: "yeryüzündekileri bağışlar..." ifadesi geçmektedir.) Ancak şirk koşan veya kardeşine kin besleyen müstesna."* Heysemî şunları söylemiştir: *"Bunu Bezzâr (rahimehullahu) rivayet etmiştir. Ravileri arasında Abdulmelik b. Abdilmelik vardır. Bu kişiyi İbn Ebî Hâtim "el-Cerhu ve't-Ta'dîl" kitabında zikretmiş ve O'nu zayıf olmakla vasıflamamıştır. Diğer ravileri ise sika'dır."* Ancak el-Elbânî, İbn Ebî Hâtim'in bizzat bu kitabında hadisin başka bir ravisi olan Mus'ab İbn Ebî Zî'b'den bahsederken hem O'nun hem de Abdulmelik b. Abdilmelik'in tanınmayan kişiler olduğunu belirttiğini söylemiştir. Nitekim Bezzâr da Abdulmelik b. Abdilmelik'in tanınmayan biri olduğunu söylemiştir. Buhârî (rahimehullahu) bu ravi hakkında *"hadisinde sorun vardır"* demiştir.

Âişe (radiyallahu anha) rivayetine göre; Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gece Bakî' mezarlığına gitmiş ve oradayken kendisine şöyle söylemiştir: *"Muhakkak ki Allah Teâlâ Şa'bân'ın orta gecesinde dünya semasına iner ve Kelb oğullarının koyunlarının kılları sayısından daha fazlasını affeder."* (Tirmizî, İbn Mâce, Ahmed, Beyhakî) Tirmizî (rahimehullahu) bu hadisi aktardıktan sonra şöyle demiştir: *"...Muhammed'i (yani İmam Buhârî'yi) bu hadisin zayıf olduğunu söylerken işittim..."*

Bu zamanın büyük muhaddislerinden Şeyh Süleyman el-Ulvân (Allah O'nu esaretten kurtarsın) Allah Teâlâ'nın bu gecede dünya semasına indiğini bildiren rivayetlerin hepsinin sorunlu olup hiçbirinin sahih olmadığını söylemiştir.

Yine Âişe (radiyallahu anha)'dan rivayet edildiğine göre; bir gece Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) namaz kılarken secdeyi çok uzatmış, öyle ki Âişe (radiyallahu anha) O'nun vefat ettiğinden kuşkullanmış, namazını bitirdikten sonra O'na *"bu gecenin hangi gece olduğunu biliyor musun?"* diye sormuş, O

da “Allah ve Rasûlü daha iyi bilir” deyince şöyle demiştir: “Bu gece Şa’bân’ın orta gecesidir. Muhakkak ki Allah Teâlâ Şa’bân’ın orta gecesinde kullarına nazar eder ve bağışlanmak isteyenleri bağışlar, merhamet isteyenlere merhamet eder ve kin sahiplerini ise bulundukları hal üzere erteler” (Beyhakî) El-Elbânî bu rivayetin zayıf olduğuna hükmetmiştir.

Tirmizî şerhi meşhur “Tuhfetu’l-Ahvezi” isimli kitabın sahibi Mübârekfûrî (rahimehullah) bu kitabında, bu gecenin faziletli olduğunu gösteren birkaç rivayet aktardıktan sonra şöyle demiştir: “Dolayısıyla bu hadisler (her biri zayıf olmakla beraber) toplamıyla Şa’bân’ın orta gecesindeki fazileti hakkında hiçbir şeyin sabit olmadığını iddia edenlere karşı bir hüccettir. Allahu Teâlâ en iyi bilendir.”

Allah Teâlâ’nın bu gecede kullarını affetmesinin hikmeti, Ramazân’ın güzel bir halde karşılanması olarak açıklanmıştır.

Muasır muhaddislerden Ahmed es-Sekenderî “et-Ta’lîku’l-Me’mûl alâ Kitâbi’n-Nuzûl” adlı kitabında 108 ve 109. numaralı hadisler üzerinde dururken el-Elbânî’nin bu geceyle ilgili rivayetler hakkındaki görüşünü kabul etmemiş ve güçlü tenkitler yöneltmiştir.

Malikî mezhebi ulemasından Kâdî Ebubekr İbnu’l-Arabî (rahimehullah, vefatı: hicrî 543) “Ahkâmü’l-Kurân”ında Duhân suresi 3. ayetin tefsirinde şunları söylemiştir: “Şa’bân’ın orta gecesi hakkında; ne fazileti ne de bu gecede ecellerin yazılması ile ilgili güvenilir bir hadis yoktur. Bu sebeple bu geceye yönelmeyin/özen göstermeyin.”

İmam İbn Vaddâh (rahimehullah, vefatı: hicrî 287) Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem’in (rahimehullah) şöyle dediğini aktarmıştır: “Şeylerimizden, fakihlerimizden hiç birinin Şa’bân’ın orta gecesine yöneldiklerine ulaşmadım. Onlardan hiçbirinin Mekhûl hadisini (yani Muâz b. Cebel hadisini) zikrettiklerine ve bu gecenin diğer gecelere bir üstünlüğünün olduğuna inandıklarına ulaşmadık.” (Kitâbun fîhi ma Câe fî’l-Bida’, sy:100, rakam:119)

İmam Ebubekr et-Tartûşî (rahimehullah, vefatı: hicrî 474) şöyle demiştir: “Ebu Muhammed el-Makdisî bana şunu haber verdi: “Beyt-i Makdis’te bizde Receb ve Şa’bân aylarında kılınan şu Regâib namazı hiç yoktu. Bizde bu namazın ilk olarak meydana gelmesi hicrî 448 senesindedir. Şöyle ki; Beyt-i Makdis’te bize Nablus ehlinden İbn Ebi’l-Hamrâ diye bilinen bir adam geldi. Tilaveti güzel biriydi. Kaktı ve Mescid-i Aksâ’da Şa’bân’ın orta gecesinde namaz kılmaya başladı. Bir adam da ihram tekbiri getirip arkasında durdu. Sonra onlara üçüncü ve dördüncü kişiler de eklendi. Namazı bitirmemişti ki sonunda büyük bir cemaat olmuştular. Sonra bu adam bir sonraki sene yine geldi ve onunla

birlikte birçok kimse namaz kıldı. Bir sonraki sene bir daha geldi ve onunla birlikte birçok kimse namaz kıldı. Bu namaz Mescid-i Aksâ'da ve insanların evlerinde yayıldı. Sonra bu namaz sanki sünnetmiş gibi (insanlar arasında) şu günümüze kadar yer etti.” (Kitâbu'l-Havâdisi ve'l-Bida', sy:266, rakam:238)

İbn Vaddâh senediyle şunu rivayet etmiştir: “İbn Ebî Mulekye'ye (rahimehullah) şöyle denildi: “Ziyâd en-Nemîrî: ‘Şa'bân'ın orta gecesinin ecridir gecesinin ecridir gibidir’ diyor.” Bunun üzerine İbn Ebî Mulekye şöyle dedi: “Eğer elimde sopa olduğu bir halde bu sözü ondan işitseydim bununla O'na vururdum.” Ziyâd o zaman kâdı idi.” (A.g.e, sy:101, rakam 120)

Nevevî (rahimehullah) şunları kaydetmiştir: “Regâib namazı diye bilinen namaz -ki bu namaz 12 rek'attır, Receb'in ilk Cuma gecesinde akşam ile yatsı arasında kılınır- ve 100 rek'atlık Şa'bân'ın orta gecesine namazı, bu iki namaz bid'attır, çirkin birer bid'at ve münkerdir. Bu iki namazın “Kûtu'l-Kulûb” ve “İhyâu Ulûmi'd-Dîn” kitaplarında zikredilmesine ve bu namazlar hakkında zikredilen hadise aldanılmaz. Çünkü bunların hepsi batıldır.” (el-Mecmû, 3/548)

*İbn Receb el-Hanbelî (rahimehullah) bu gece hakkında şu önemli bilgileri kaydetmiştir: “Hâlid b. Ma'dân, Mekhûl, Lukmân b. Âmir gibi Şam ehlinin olan tâbiîn bu geceyi tazim ederler, bu gecede ibadet ederlerdi. İnsanlar bunun faziletini ve tazim edilmesini onlardan aldılar (öğrendiler)... Atâ, İbn Ebî Muleyke gibi Hicaz âlimlerinin çoğu ise bunu kabul etmemişlerdir. Bu görüşü Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem Medine fakihlerinden aktarmıştır. Bu, İmam Malik'in ashabının ve başkalarının da görüşüdür. Bunlar: “Bütün bunlar bid'attır” demişlerdir. (Bunun bid'at olmadığını söyleyen) Şam âlimleri bu gecenin nasıl ihya edileceği konusunda iki görüş üzerinde ihtilaf etmişlerdir: **1)** Bu geceyi mescidlerde topluca ihya etmek müstehaptır. Hâlid b. Ma'dân, Lukmân b. Âmir ve başkaları bu gecede en güzel elbiselerini giyerlerdi, kokulanırlardı, gözlerine sürme çekerlerdi ve bu gecelerinde mescitte kıyam ederlerdi. İshak b. Râheveyh de onlara bu konuda muvafakat etmiş ve bu geceyi mescidlerde kıyamla geçirmek hakkında: “Bu bid'at değildir” demiştir... **2)** Bu gecede namaz, sohbet ve dua için için mescidlerde toplanmak mekruh olup kişinin kendi başına namaz kılması ise mekruh değildir. Bu, Şam ehlinin imamı, fakih, âlimi olan Evzâ'nın görüşüdür. İnşâallah doğruya en yakın görüş de budur.” (Letâifu'l-Meârif, sy:263)*

İbn Teymiyye (rahimehullah) şöyle demiştir: “Şa'bân'ın orta gecesine gelince, bu gecede fazilet vardır. Selef arasında bu gecede namaz kılanlar vardı. Lakin bu geceyi ihya etmek için mescidlerde toplanmak ise bid'attır.” (el-İhtiyârâtü'l-İlmiyye li Şeyhi'l-İslam İbn Teymiyye, 1/58) Görüldüğü gibi İbn

Teymiyye de bu gecenin faziletli olduğuna inanmaktadır.

Bütün bu aktardıklarımızdan anlaşılmaktadır ki, kimi alimler bu gecenin faziletli olduğunu söylerken kimi alimler ise bu gecenin diğer gecelerden bir üstünlüğünün olmadığına kail olmuşlardır. Yine kimi alimler bu gecenin mağfiret (*affolunma*) gecesi olduğunu kabul ederek Allah'ın mağfiretine mazhar olmak için bu geceye özel olarak bir takım ibadetlerde bulunmanın/bu geceyi ihya etmenin müstehab olduğuna inanırken kimi âlimler ise bunun bid'at olduğunu savunmuşlardır. Ancak bu gecenin faziletli bir gece olduğunu kabul edilse bile bu, bu gecenin kıyamla, gündüzünün de oruçla geçirilebileceğini, daha genel bir ifadeyle bu geceye özel bir ibadette bulunulabileceğini göstermeyip, sadece bu gecenin mağfiret gecesi olduğuna delalet etmektedir. Çünkü Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve ashabının (*radiyallahu anhum*) bu geceye özel herhangi bir ibadet yaptıklarına dair hiçbir şey sabit olmamıştır.

İbn Mâce'nin Süneninde geçen: *"Şaban'ın orta gecesi olduğu zaman gecesinde kıyam edin, gündüzünde oruç tutun..."* hadisinin muhaddisler çok zayıf olduğunu ifade etmişlerdir. (Bkz: *Tuhfetu'l-Ahvezî*, 3/366) Hatta el-Elbânî *"Daifu't-Terğîb ve't-Terhîb"*de bunun uydurma olduğunu söylemiştir. Ancak Şa'bân'ın 15. günü diye değil de ayın 13, 14 ve 15. günleri olan *"eyyâm-ı bîd"*den olduğu için bu günde oruç tutulması ise sünnettir.

"5 gece vardır ki o gecelerde dua reddolunmaz; Receb'in ilk gecesi, Şa'bân'ın orta gecesi, Cuma gecesi, Ramazan bayramı gecesi ve Kurban bayramı gecesi" hadisi uydurmadır.

Sonuç olarak; doğru olan, bu geceye özel olarak ibadet kastıyla, sevap elde etmek için herhangi bir söz ve fiilde bulunmamaktır. Allahu A'lem.

Seleften bazıları Allah Teâlâ'nın: *"Apaçık olan Kitab'a andolsun ki, biz onu (Kur'ân'ı) mübarek bir gecede indirdik. Şüphesiz ki biz uyarıcıyızdır. Tarafımızdan bir emirle her hikmetli işe o gecede hükmedilir (kulların rızıkları, ecelleri, bütün işleri o gecede ayrılır, yazılır.) (Duhân 2-5)* ayetindeki mübarek gece ile kastedilenin Şa'bân'ın orta gecesi olduğunu söylemişlerdir. Ancak bu, İbn Kesîr'in de (*rahimehullah*) belirttiği gibi uzak bir yorum olup doğru olan kadir gecesi olduğudur ki müfessirlerin geneli bu görüştedir.

Ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn.